

november 2018 herfst

Het Lelieblad

Kwartaaluitgave IVN afdeling Zoetermeer e.o.

BELEEF DE NATUUR!

Van de redactie

Door Fred Baerveldt

Tot nu toe verscheen het Lelieblad (voorheen de Groene Gids) vier keer per jaar. Vanaf volgend jaar gaat dat veranderen. Het Lelieblad verschijnt dan twee keer per jaar. Er komt een uitgave in het voorjaar en één in het najaar. De reden is vooral dat er veelal niet zo'n veel kopij binnenkomt, terwijl de kosten nogal hoog zijn. Het minder verschijnen heeft gevolgen voor de inhoud. Zo kunnen we bijvoorbeeld we minder actueel zijn. Toch lijkt het me dat verslagen van wandelingen, excursies en bijeenkomsten niet mogen ontbreken. Artikelen zoals 'Bomen over bomen' en 'Mossen op bomen', die in dit nummer zijn opgenomen en toevallig elkaar aanvullen, mogen zeker niet ontbreken. Tijdens de Erwtensoeppsessie van 24 november kunnen ideeën voor de inhoud naar voren worden gebracht. Een herfstnummer zonder dat paddenstoelen aan de orde komen, dat kan niet en natuurlijk ontbreken ze niet in het verslag van een weer geslaagde paddenstoelendag rond het Balijbos.

Voorblad: een door Karin Meijers gemaakte foto van een jonge Galloway in het Buytenpark.

3	Van de bestuursstafel
3	Algemene ledenvergadering
4	Bomen over bomen
6	Hommels determineren
8	Mossen en korstmossen
10	Paddenstoelendag
12	Zoetermeer is een idylle
14	Natuurkoffer
15	Column: Namen
15	Activiteiten

Colofon

VOORZITTER:

Marco Lurks
Bachrode 8, 2717 AN Zoetermeer
079-3510523

SECRETARIS/PENNINGMEESTER:

Rob Schouten
Zuringvaart 21, 2724 VX Zoetermeer
079-3411828

SECRETARIS:

Vacature

REDACTIE:

Fred Baerveldt, Bert van der Burg,
Els van Venetië

REDACTIEADRES:

Koerberg 1, 2716 GC Zoetermeer
079-3210383 fred.baerveldt@gmail.com

LEDENADMINISTRATIE & WEBSITE:

Taco Slagter
079-3213659

Ledenadministratie:
taco@taco-slagter.nl

Website:

webmaster@ivnzoetermeer.nl

DRUKKER:

Editoo B.V. te Arnhem

www.ivnzoetermeer.nl info@ivnzoetermeer.nl

Van de bestuurstafel

Door Marco Lurks

Op 6 oktober hadden we een mooie gidsendag in de ware zin van het woord. De gidsen wezen ons het pad dat we in 2019 zouden moeten opgaan. Verrassend genoeg bleek het een voortzetting te zijn van het pad dat we dit jaar overeenkomstig ons jaarplan waren ingeslagen. Ik zag een clubje enthousiaste mensen met passie voor de natuur die dat graag wilden overbrengen aan anderen. Natuurbeschermingseducatie, daar kun je ze bij wijze van spreken midden in de nacht voor wakker maken. Het laten zien, horen, ruiken en proeven van de natuur in al zijn facetten gedurende de vier seizoenen met een educatief verhaal erbij. Zo min mogelijk organisatorische werkzaamheden zoals vergaderingen, papierwerk en gesjouw; nee, naar buiten de natuur in! Dit betekent dat we meer aansluiting willen zoeken bij reeds georganiseerde groene activiteiten, initiatieven, evenementen en organisaties zoals het Zuid-Hollands Landschap. De enige voorwaarde is dat wij ons duidelijk kunnen manifesteren als IVN gids. Wij maken gebruik van de aanwezige organisatorische infrastructuur en verzorgen in ruil daarvoor de kennisoverdracht. Belangrijk bijkomend voordeel is dat we hiermee hoogstwaarschijnlijk een groter publiek weten te bereiken.

Natuurlijk willen we een aantal publieksactiviteiten en werkgroepactiviteiten blijven organiseren, maar alleen voor zover daarvoor voldoende animo is om dit op te pakken.

Graag vernemen wij op onze najaars-ALV (24 november) van de leden of wij hiermee op de goede weg zijn.

We verwelkomen:

Mevr. Kuijen, C. van (Connie)

Algemene ledenvergadering

Op 24 november houden we weer onze Algemene ledenvergadering. Deze ALV wordt gehouden in de bovenzaal van de Balijhoeve, Kurkhout 100, en we starten om 12.00 uur met de traditionele erwtensoep. We sluiten de bijeenkomst tussen half drie en drie uur af met een drankje en een hapje.

We nodigen alle leden uit om bij onze ALV aanwezig te zijn!

De Balijhoeve krijgt een nieuwe opzet, met naast de bestaande, ook nieuwe functies. Kan dit ook wat betekenen voor IVN Zoetermeer? Na de erwtensoep zal uitleg worden gegeven over de toekomst van deze stadboerderij. In woord en beeld.

Op de ALV staan een aantal belangrijke punten op de agenda, waaronder

- Nieuwe statuten: n.a.v. de naamswijziging en de nieuwe statuten van het landelijke IVN, dienen ook de statuten van IVN Zoetermeer gewijzigd te worden.

- Jaarplan 2019: op de bijeenkomst voor actieve leden van 6 oktober jl. is al gesproken over ons jaarplan 2019. Op deze ALV zullen we het resultaat van dit gesprek doornemen en een definitief plan vaststellen.

- Lelieblad: het Lelieblad zal vanaf 2019 twee keer per jaar verschijnen. Wie wil meedenken over de inhoud van ons blad?

Alle leden krijgen rond 1 november alle stukken per e-mail toegestuurd. Mocht je het niet hebben ontvangen, meld dat dan via info@ivnzoetermeer.nl? Dan krijg je ze alsnog toegestuurd.

Het bestuur

bloeiende klimop

Bomen over bomen

Door Wilco Pot

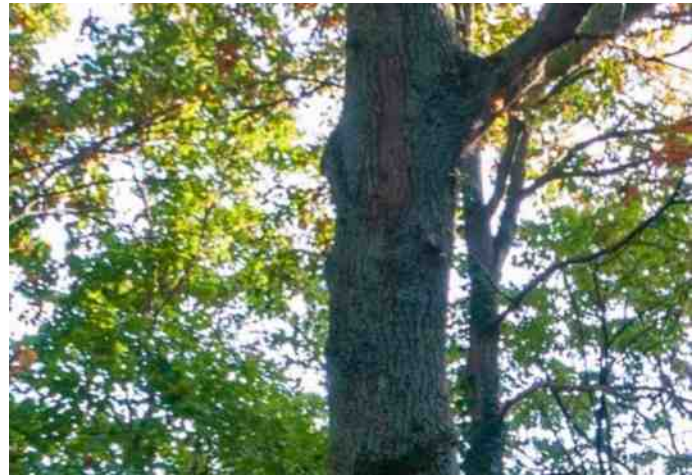
Op zoek naar inheemse bomen liep ik een boekwinkel binnen. Niet dat daar bomen groeien, maar op zoek naar informatie. 'Heeft u iets over inheemse bomen' vroeg ik aan de man achter de balie. 'Mot je een beuk' was zijn reactie. Ik sprong in de vechthouding en zocht met mijn ogen naar een eind hout om me mee te verdedigen. Te voorbarig want zijn zin ging verder met 'of een hazelaar'. Tsja, mompelde ik, doe maar iets met een èèèh Nu was hij (te) snel en zei: es of esdoorn of els of misschien eik, allemaal met een èh.

Ik heb de eik gekozen. Maar wat een heidense boom.

Volgens diverse bronnen symboliseren eiken waardigheid, wijsheid en de verbinding tussen hemel en aarde. Uitgestrekte eikenwouden besloegen ooit grote delen van Europa ten tijde van prehistorische volkeren. Voor deze volkeren vormde de machtige eik een kanaal waarmee de kracht van de goden op de mensheid kon worden overgebracht. Dit werd tastbaar wanneer een eik na blikseminslag in brand vloog.

Het is opvallend dat de bliksem vaker eiken treft dan andere bomen. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat eiken vaak op kruispunten van ondergrondse wateraders staan. Daarnaast bevat de eik vrij veel zetmeel (goede geleider), wortelt diep en heeft een ruwe bast.

Eik is een Oud-Germaans woord en betekent boom. Bij de Germanen was de eik aan de God Donar gewijd. Hij was de God van de donder, het onweer.

Eiken waren voor de Kelten Heilige bomen en werden vereerd. Iedere eikel was bezielde door een fee en daardoor een geluksbrenger. Bij de Kelten was de eik gewijd aan de dondergod Taranis.

Bij de Hettiten, Perzen, Grieken en Romeinen was de eik symbool voor wilskracht. Nu eens een keer geen koppeling met donder en bliksem.

What's in a name.

Andere namen voor de eik zijn: akkerboom, eikelaar, eikel, flokhout, pantoffelhout en aaikewoud.

In sommige plaatsnamen in het zuiden van Nederland en België komt het woord eik terug, b.v. in Bergeijk, Maaseik, Eekeren, Eekloo.

Giftig boompje.

In tegenstelling tot rondleidingen over paddenstoelen of kruiden vraagt niemand bij een rondleiding over bomen "kan je die eten". Maar goed ook want zowel de bladeren als de eikels van de eik bevatten tannine. Deze tannines kunnen het maag-darmstelsel goed irriteren. Eikels - die tot de noten worden gerekend - zijn giftig voor mensen. Paarden, schapen en runderen zijn zeer gevoelig voor het gif, maar varkens verdragen eikels goed. Ook wilde zwijnen en herten eten veel eikels. De eekhoorn en de gaai - bijnaam eikelgaai - vinden ze erg lekker. Om wintervoorraad aan te leggen verstopten zij de eikels en helpen zo mee bij het uitzaaien. Vergeten eikels krijgen de kans om te kiemen en uit te groeien tot een boom.

De eik in ecologisch opzicht.

Op eiken leven vele soorten korstmossen als epifyt, met name in gebieden met een schone lucht. Ook zijn er veel soorten paddestoelen en zwammen te vinden in eikenbossen en -lanen. Daarnaast zijn er honderden soorten insecten met eiken verbonden, meer dan met enig andere boomsoort in Europa.

Een aantal insectensoorten leeft van eikenblad, bijvoorbeeld de rupsen van de Wintervlinder en Groene eikenbladroller, kleine nachtvinders, die in mei - juni een grote plaag kunnen vormen en dan hele eikenbossen kaal kunnen eten. De eik verdedigt zich daartegen met looizuur, wat in het jonge blad echter nog onvoldoende is gevormd. Na zo'n kaalslag kan de eik later in juni een tweede serie bladeren vormen, wat Sint-Janslot wordt genoemd. Het vergt wel veel energie van de eiken, die in dergelijke jaren duidelijk in hun groei geremd worden. De ergste kaalslagen treden meestal op in jaren met late nachtvorst.

Minder schade ondervinden eiken van de vele soorten Galwespen. Deze kunnen gallen veroorzaken bij de eik: de vrouwtjes leggen eieren in eikebladeren. Het bladweefsel gaat op de geïnfecteerde plaats woekeren en groeit uit tot een gal, waarin de larve zich ontwikkelt, etend van het galweefsel dat het blad produceert. Er zijn vijftig verschillende galwespen die op de eik leven.

Een eik is een eik, of toch niet?

De kenmerken toegeschreven aan de soorten zijn:

- Zomereik of *Quercus robur*. Te herkennen aan de bladeren die bijna geen steeltje hebben. De eikels staan op hele lange steeltjes.
- Wintereik of *Quercus petraea*: vrij tot erg zeldzaam. Bladeren op steeltjes en eikels juist dicht op de tak (zonder steeltjes). Vaak zijn de bladeren

wat groter dan bij de zomereik, en mooier en regelmatig gevormd.

- Amerikaanse eik of *Quercus rubra*. Makkelijk te herkennen aan zijn bladeren die niet gelobd maar scherp ingesneden zijn. De stam is vrij glad, draait een beetje in een kurketrekker-beweging en heeft vaak horizontale gegroefde ringen/strepen. Is bij ons aangeplant in bossen en verwilderd.

- Moeras eik (*Quercus palustris*) en Scharlaken eik (*Quercus coccinea* Münchh.). Echte bomen die zijn aangeplant. Deze zie je nooit in het bos of in bosjes. Zaaït zich niet uit. Makkelijk te herkennen aan het blad. Onderling zijn de twee bijna niet te onderscheiden.

- Turkse eik of Moseik (*Quercus cerris*). Kom je alleen tegen in parken en lanen in Nederland. Zaaït zich wel uit. Makkelijk te herkennen aan het blad, maar ook vooral aan de eik-napjes die behaard lijken met korte steeltjes. Opvallend is ook dat de knoppen een soort kwastjes hebben, zeker die aan het einde van een twijg.

Zo, nu weet je ook wat van de eik. Tijd voor een kopje eikeltjesthee.

VAN DORP **HOUT**

STEL ONLINE
JE EIGEN
SCHUTTING
SAMEN

BEKIJK ONZE WEBSITE VANDORPHOUT.NL VOOR VELE ACTIES

Van Dorp Hout is een regionale houthandel.
Wij verkopen hout en aanverwante producten
met een buitentoepassing.

OPENINGSTIJDEN
maandag t/m vrijdag van 07:30 tot 17:00 uur
zaterdag van 07:30 tot 16:00 uur

VOORWEG 153 | ZOETERMEER
079 - 3512578 | INFO@VANDORPHOUT.NL
WWW.VANDORPHOUT.NL

Hommels determineren

Door Dolf Siebert

Het determineren van hommels is een drama. Natuurlijk, het kan altijd erger; van het determineren van zweefvliegen word ik 's nachts zeer regelmatig gillend wakker. Maar de hommels zijn ook lastig.

Het lijkt in aanvang simpel. Ze zijn best groot, ze vliegen niet snel weg, dus. Appeltje eitje. Totdat je ontdekt dat die steenhommel een akkerhommel is en die hommels die je niet thuis kon brengen een verbleekte steenhommel blijkt te zijn. En plotseling overvalt het je: je snapt geen zak meer van hommels.

Daarom ben ik begonnen met het fotograferen van zoveel mogelijk hommels in de tuin. Vanaf de foto zijn ze makkelijker te determineren en foto's kun je ook nog eens opsturen naar beters.

Dat wil niet zeggen dat ik het nu opeens allemaal weet, maar ik heb in elk geval het plan een bescheiden hommelsgidsje samen te stellen, waarin ik al mijn faalacties en herziene determinaties deel met de lezer.

Klinkt heel aardig maar daar ben ik nog wel een seizoen of twee mee bezig hoor.

Ondertussen moeten jullie het doen met de Basisgids Hommels van het EIS, kenniscentrum insecten, (online raad te plegen!).

En ik geef toe dat ze met een fles bier of een glas rosé nog steeds heel leuk zijn, ook zonder te determineren.

Hommels in je tuin/op je balkon

Wat kun je doen? Natuurlijk 'bijenplanten' neerzetten. Dat lees je overal. En ik roep het ook nog maar eens. Maar haal niet die giftige rommel van de grote tuincentra. Daar bewijs je geen enkele bij of hommel een dienst mee.

Koop bij een kweker van onbespoten planten of een biologische kweker. Op mijn website staan een paar links naar biologische kwekers.

Denk ook eens aan inheemse planten. Die bloeien op het juiste moment voor inheemse beestjes. Hét succesnummer in onze tuin is wat dat betreft koninginnenkruid. Eigenlijk zou je alleen maar inheemse planten moeten neerzetten.

Maar we hoeven niet altijd moeilijk te doen. Koop nepeta. Een regelrechte hommelmagneet. Nepeta trekt bovendien het muntvlindertje en de kolibrievlinder aan! En: het ruikt heerlijk. De katten die het soms aantrekt geef je gewoon een aai over de bol. Niet zeuren.

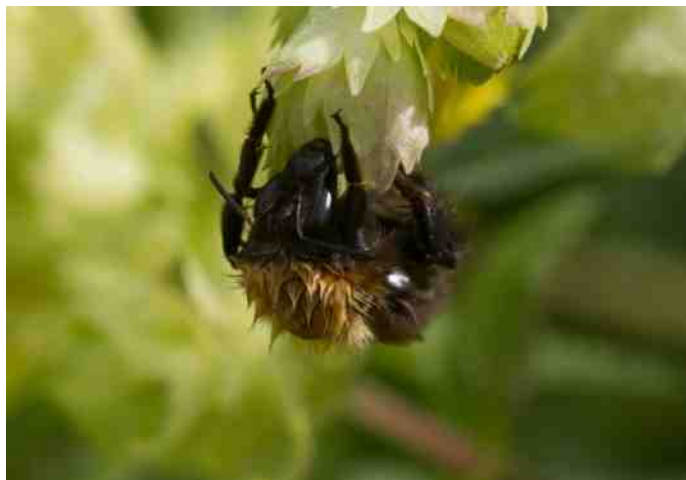
Na de bloei kort afknippen en hatseklatsen: in augustus volgt een tweede bloei. Kan ook prima in een grote pot.

De dropplant die we laatst hebben neergezet – er bloeide nog maar weinig door de droge zomer dus er móest iets komen – trekt ook grote hoeveelheden hommels. Nu, eind augustus, zie ik er vooral nog akkerhommels op.

De vlinderstruik is ook heel goed want die bloeit – zeker als je de uitgebloeide bloemen afknijpt – de hele zomer lang, tot in oktober. En dat is handig want ik zag terwijl ik dit schrijf, op 12 oktober,

nog twee verbleekte akkerhommels in de tuin. Je hebt van vlinderstruiken trouwens ook kleine varianten (voor op je balkon). En voor de late vliegers hebben we nog wat herfstasters staan...

Het Buytenpark

Door Jacqueline van Zoest

Ieder jaar bedankt de gemeente Zoetermeer alle bewoners van de stad die zich, op welke manier dan ook, inzetten voor het groen. Deze keer konden deelnemen aan de diverse workshops waaronder een schrijfworkshop. Soms levert zo iets een groen pareltje op.

De workshop werd geleid door Jannie van Maldegem, geen onbekend gezicht voor velen die de wijktuin Broekwegzijde wel eens bezoeken. Na wat kleine opwarm oefeningen om de 'schrijfaard' te openen, bruisde de volgende poëtische beleving van het Buytenpark naar de oppervlakte.

Het Buytenpark.

Opvangplaats voor vermoeide zielen

Lucht ademt er koesterend

En ook,

Verwarmende zon

Glinsterend stromend water geluid

Ik loop op de aarde die mij draagt.

Bizons kijken mij in diepe rust aan

"Sta dan toch op 4 benen", lijken ze te fluisteren
"Zovél makkelijker".

De reiger

aan de waterrand lacht hen schrill uit

Hij staat op één been

"Wil je in de aanval gaan

dan is dit zovél sneller",

concurrereert hij

Het maakt mij allemaal niet uit

Met de zon én wind in mijn gezicht loop ik genietend verder

Wandelen begint bij Van Herwijnen

Groot assortiment kleding en
schoenen voor dames en heren

van
Herwijnen
walking & outdoor

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - (079) 3163551
herwijnenzoetermeer.nl

Mossen en korstmossen op bomen

Tekst en foto's: Taco Slagter

Graadmeters voor een gezond klimaat

Door de luchtvervuiling waren ze vrijwel verdwenen, mossen en korstmossen op bomen, maar gelukkig zijn ze weer terug! (Fig. 1)

Mossen en korstmossen Fig. 1

Het zijn niet alleen indicatoren voor de luchtkwaliteit, maar ook wegwijzers voor survivalsliefhebbers.

Weleens een boom getekend, als hobby, op schilderles, met (klein)kinderen? Tekende je dan alleen een stam, takken en bladeren? Of had je ook oog voor de vele groeisels op de bast van de meeste bomen (epifyten), zoals algen, schimmels, kleine plantjes, mossen en korstmossen?

Mossen en korstmossen komen in allerlei vormen en kleuren voor. In Nederland zijn zo'n 650 soorten mossen en evenzoveel soorten korstmossen. Hoewel ze beiden het hele jaar door en op allerlei ondergronden te vinden zijn – steen, grond, hout – is er een elementair verschil tussen hen. Mossen zijn in al hun eenvoud en kleinheid complete, groene plantjes (organismen) met stengeltjes, blaadjes en voortplantingsorganen (Fig. 2a, 2b en 2c).

Mossen zijn complete plantjes Fig. 2a

Haarmuts Fig. 2b

Bleek boomvorkje Fig. 2c

Korstmossen zijn schimmels die hun voedingsstoffen halen uit algen waarmee ze een symbiotische vormen. Schimmel en alg hebben elkaar nodig om voort te bestaan, zonder de alg kan de schimmel niet overleven. Korstmossen hebben vaak de vorm van plat tegen de bast aanliggende flapjes met allerlei structuurtjes in de kleuren grijs, grijsblauw, geel-/crèmegrijs, geel en ook wel eens wat groenig (Fig.3a en 3b).

Korstmos Fig. 3a

Korstmos detail Fig. 3b

Oorsprong

Mossen en korstmossen ontstonden al vroeg in de evolutie en zijn goed bestand tegen barre klimaatomstandigheden. Natuurlijke liefhebbers beleven dan ook juist in de winter, als alle andere planten het even voor gezien houden en er door de kale takken meer licht op de bodem en de stammen komt, veel plezier aan het bestuderen van mossen en korstmossen, zeker als het voortdurend een beetje vochtig is. (Korst)mossen voeden zich met aanwaaiend vocht. (Korst)mossen stellen weinig eisen aan de ondergrond. Alleen op gladde en gepolijste oppervlakken groeien ze niet, omdat ze zich daarop

niet goed kunnen hechten. Je ziet ze dus weinig op schilferende bomen zoals plataan en berk. Mossen en korstmossen zijn dan ook niet schadelijk voor de boom. Bij nadere beschouwing blijken ze wel kleine wortelachtige structuurtjes te hebben (rizoiden), maar die dienen slechts voor hechting aan de ondergrond. Het zijn geen wortels die water en voedingsstoffen aan de boom onttrekken.

Luchtkwaliteit

Gelukkig zijn er weer mossen en korstmossen op bomen. In de zeventiger jaren van de vorige eeuw waren ze als gevolg van luchtvervuiling (verzuring) nagenoeg verdwenen. Het grootste deel van Nederland was een 'epifytenwoestijn' en alle bomen waren 'schoon'. Dat er weer zoveel mossen en korstmossen op bomen zijn te zien is een goed teken voor de luchtkwaliteit, want globaal kun je stellen dat hoe meer mossen en korstmossen er op de bomen aanwezig zijn, des te gezonder het klimaat is.

De zuurgraad op de bast of schors van bomen is van invloed op de soort mos of korstmos die erop groeit. Sommige soorten houden van bomen met een hogere zuurgraad, zoals de eik, beuk, berk, den en populier; andere soorten hebben een voorkeur voor bomen die wat meer neutraal/basisch zijn, zoals de wilg, vlier en iep. Verdamping van vocht, 'uitzweten', heeft invloed op de zuurgraad op het oppervlak.

Met name korstmossen kunnen op basis hiervan worden gebruikt als indicator voor de luchtkwaliteit en dan vooral stikstofbelasting in de omgeving. Er is daarvoor zelfs een methode die het meer of minder voorkomen van bepaalde korstmossen op bomen met zure dan wel basisch/neutrale bast vertaalt in een waarde voor de stikstofbelasting (Stikstofwaarde: SW). Zie hier-

Groot dooiermos geel Fig. 4a

voor: <https://www.blwg.nl/mossen/winkel/onderzoekspakket.aspx>.

Maar ook zonder een methode te hanteren zie je dat, als gevolg van stikstofuitstoot bij veehouderijen, er bijvoorbeeld veel gele korstmossen, zoals groot dooiermos (Fig. 4a), voorkomen op bomen waarop je ze normaal niet of weinig aantreft.

Liever aan zuidwestkant

Vocht en licht bepalen in belangrijke mate aan welke kant van de boom (korst)mossen bij voorkeur groeien. In Nederland waait de wind het vaakst vanuit het zuidwesten. Omdat (korst)mossen het best gedijen bij aanwaaiend vocht komen ze het meest voor aan de zuidwestkant van bomen. Maar dat is ook de kant waarop de zon het felst schijnt. Bomen die in de volle zon staan zullen aan die kant het eerst uitdrogen en in die situatie geven (korst)mossen de voorkeur aan de noordzijde, waar het verschil tussen licht, vocht en droogte kleiner is.

Sommige mossen zoals groot dooiermos, hebben zich tegen grote verschillen in licht gewapend met een ingebouwd kleurfilter. Dit ligt vlak boven de kwetsbare algen in het korstmos en de werking is vergelijkbaar met de verkleuring door een zonnebril. Aan de felle zonkant is het geel en in de schaduw is het meer groenig (Fig. 4b).

Groot dooiermos groenig Fig. 4b

Liefhebbers van survivaltochten maken daar gebruik van. Als de zon niet schijnt en er geen andere hulpmiddelen voorhanden zijn kunnen ze zo toch, globaal, de richting ten opzichte van het noorden bepalen.

Als je weer eens een boom tekent, dan graag ook wat groeisels erop!

Opnieuw een succesvolle paddenstoelendag

Door Marina Lurks

Normaal gesproken is het op 14 oktober herfstachtig weer, maar dit jaar zeker niet! Stralende zonneschijn met hoge temperaturen en weinig wind brachten veel mensen op de been. Zeker 400 mensen bezochten de Balijhoeve, kwamen kijken bij de kraam van Staatsbosbeheer en de kramen van IVN en/of liepen de paddenstoelenroute in het Balijbos.

En in tegenstelling met wat je zou denken – het had immers weinig geregend – waren er heel veel paddenstoelen te bewonderen. Op plekken waar bepaalde soorten te zien waren, stond een informatiebordje met een korte tekst en grappige weetjes zoals of de paddenstoel een vriend, vijand of vuilnisman was. Kabouters hielden langs de route de wacht en begroetten de voorbijgangers. Veel mensen maakten foto's en hadden zich goed voorbereid door een spiegeltje en een loepje mee te nemen. In de kraam van IVN waren ook nog zoekkaarten te verkrijgen. Alle kinderen die terugkwamen van de wandeling en zich meldden, kregen een button “paddenstoelenexpert”, die ze met veel trots droegen.

Mijn waarneming is dat we weer veel volwassenen en kinderen hebben kunnen laten zien en beleven hoe mooi de natuur is en hoe bijzonder paddenstoelen zijn in hun uiterlijk, verscheidenheid en in hun rol binnen het ecosysteem.

Bij de Balijhoeve was het ook een drukte van belang. Onder een grote tent was een tafel ingericht waaraan kinderen konden knutselen: herfstkroontjes knippen en kleuren en knutselen met kastanjes. Staatsbosbeheer deelde kaboutermutsen uit, zodat het net leek of er echte kabouters aan tafel zaten te spelen.

Verder was er een 'herfsttafel' ingericht met bladeren en takken, bessen en andere vruchten zoals kastanjes, eikels en beukennotjes. Er stonden 2 vergrootglazen waarmee van alles bekeken kon worden. Topstukken voor onder het vergrootglas waren wel de nestzwammetjes en de onderkanten van diverse paddenstoelen. Ook lagen er stukken dood hout met vermiljoenzwam en tondelzwam. Tenslotte waren mensen erg enthousiast over de zelfgekweekte kastanjechampignons en de shiitake.

Kortom: de dag was een succes en voor herhaling vatbaar. De derde paddenstoelendag gaat er komen en zal ook weer rond half oktober 2019 plaatsvinden.

Deze dag werd georganiseerd door Staatsbosbeheer en IVN.

De wolzwever

Door Dolf Siebert

We houden al jaren bij wat er zoal in de tuin rondkruipt, -vliegt, -zwemt en -loopt. En steeds voel ik dezelfde opwindning als ik een nieuwe soort zie. Vandaag was het de wolzwever. Of beter: twee wolzwevers. Ze hingen telkens boven een (nog niet bloeiende) kamperfoelie. Geen idee waarom.

Uit hun zondagse naam (*Bombylius major*) kun je afleiden dat ze op een hommelmel lijken (die bombus heten in het latijn). Maar voor je die latijnse naam hebt opgezocht kun je het gewoon zien. Ze lijken echt op een hommelmel. Tot je eens goed kijkt.

De wolzwever is een vlieg, verwant aan de zweefvliegen. Eén van de eigenschappen die ze daarmee delen is dat ze stil kunnen hangen in de lucht. Aan de voorkant zie je een lange tong uitsteken. Die is om nectar uit bloemen te halen. De wijze van eieren leggen lijkt trouwens op die van de muurrouwzwever, die ik vorig jaar in de tuin zag. De eieren worden een nestgang in gesmeten.

Maar het meest interessant aan deze waarneming is, dat de soort in het zuiden van Nederland algemeen is, maar hier zeldzaam. Dat heeft ermee te maken dat de wolzwever haar eieren legt in de nestgangen van zandbijen. Zandgrond en dus zandbijen zijn in de polders hier niet te vinden. Maar waarom zijn ze hier en waar gaan ze hun eieren leggen? Dat hou ik in de gaten. Echt.

Een groot voordeel van waarnemingen in de tuin en 'het in de gaten houden' is namelijk het gemak waarmee het gaat. Vooral het 'in de gaten houden' gaat prima met een boek en een glas bier, in de zon.

Boerderij de Vierhuizen

"Natuur voor fijnproevers"

- ❖ Biologische kaasboerderij
- ❖ Natuurboerderij

Theo, Lidia & Freek van Leeuwen
Geerweg 5, Zoeterwoude
www.kaasboerderijdevierhuizen.nl

Winkel open
Ma, wo, vr, za
9.00 – 17.00 u

Zoetermeer is een Idylle

Door Simone Langeveld, freelance redacteur
Streekblad Zoetermeer

IVN-er & paddenstoelen-kenner Sinie de Jonge komt vaak in het schegvormige burgemeester Hoekstra--park nabij de watertoren de Tien Gemeenten in Rokkeveen. Daar zit ze ook wel eens op een bankje nabij de watertoren uit te kijken op de vijver. Al zittend op het bankje dacht ze: "ik zit verdorie alleen maar tegen riet aan te kijken".

naamde Idylle. Het glooiende stuk grond dat afloopt naar het water toe wordt met twee verschillende zaadmengsels ingezaaid. Zaden van planten die het goed doen in een natte vochtige omgeving en zaden die het goed doen op drogere grond. De kinderen worden voor ze aan de slag gaan eerst toegesproken door wethouder Jacobien Groeneveld. "Wie van jullie weet wat een wethouder is?" Een meisje steekt haar hand op en zegt: "Iemand die de baas is over een gebied."

Zo kwam ze op het idee om een brief te schrijven aan de gemeente. Haar wens: deze locatie - oppervlakte van een half voetbalveld - ietwat aflopend naar het water toe, in te zaaien met allerlei inheemse wilde soorten bloeiende planten. Die straks voedsel zijn voor vlinders en bijen. Sinie: "Vanmiddag is echt een kippenvelmoment, zo mooi." Twee groepen 5 & 6 van de montessori basisschool Passe Partout zijn uitgenodigd om mee te helpen met het inzaaien van de zoge-

De wethouder is het er mee eens en vult aan: "Knap, dat klopt heel goed. Ik ben onder andere de 'baas' van al het groen in Zoetermeer, de bomen, de planten en moet er ook heel goed voor zorgen. Zo fijn dat we met elkaar hier kunnen zaaien zodat er straks in het voorjaar bloemen zullen bloeien. We hebben jullie hulp nodig!" Dan krijgen de kinderen nog een vlot mini-college van Kars Veling, dé man van de Vlinderstichting. "Weten jullie hoeveel soorten bijen er

zijn in Nederland, en vlinders?" (358 soorten bijen en 50 soorten dagvlinders) Hij legt uit van het natte stuk en het droge en de blauwe emmertjes die op een rij klaar staan met de verschillende zaadmengsels. De grond is grondig vóorbewerkt in opdracht van de gemeente en in samenwerking met de Vlinderstichting en firma Glijnis. Marcel: "Er is gefreesd, daarna de cultivator tegen het gras en de rietwortels. Daarna is er zo'n 450 kuub grond opgebracht en twee keer vlak bewerkt en dan nog eens fijn gefreesd." Na het inzaaien door de kinderen maken Marcel en Ad (van Glijnis) samen met Kars en Sinie de klus af: verder inzaaien en inharken.

Groeneveld: "met bewoners de biodiversiteit vergroten"

Mooie samenwerking

De Idylle zoals hier is een mooie samenwerking tussen IVN, Vlinderstichting en gemeente Zoetermeer. Wil je meer informatie over Idylles: www.vlinderstichting.nl/idylle. Meer weten over de Nederlandse insecten/natuur: volg de blogs van Kars Veling: Naturetoday.nl.

Lang leve de vergeet-mij-niet

Als we aan de sfeer van vroeger denken, komen begrippen naar voren als kleinschalig, knus en liefdevol. Althans wat planten en bloemen betreft. Die aandacht voor het kleine, tere en het onopvallende herken je nog in het vergeet-mij-nietje of het kindje-op-moeders-schoot, dat de moeder kreeg bij de geboorte van haar kind. Was de peuter later wat snel geraakt, dan werd het een kruidje-roer-mij-niet. Juffertjes-in-het-groen en meisjesogen wiegden elegant mee in de wind. Thuis stonden de pantoffelplantjes klaar, samen met het hartverwarmende lievevrouwebedstro en het slaapmutsje. Vlijtige liesjes deden hun best; het lampenpoetsertje en

het zeepkruid droegen erbij om het huis een opgeruimde en liefdevolle uitstraling te geven. Het gebroken hartje vertelde over het liefdesverdriet, en de geheimen van de oudhollandse keuken vond je terug in de vele variëteiten van het kaasjeskruid en de boterbloem.

En nu? Brengen planten en bloemen ons nog steeds het gevoel van kleinschalig, knus en liefdevol? Verbinden we planten en bloemen nog steeds aan gemeente aandacht, stilstaan bij wat er gebeurt en liefdevolle intenties? In de waan van de dag, met de focus op wat komen gaat en niet op het kostbare moment zelf, kopen we gehaast voor de verjaardag van onze oma bij een benzinestation een 'snelwegboeket'. Die boeketten zijn op snelheid gekweekt. Het kindje zit niet meer op moeders schoot, want daar is geen tijd meer voor. Het kruidje-roer-me-niet krijgt nu een pilletje tegen ADHD, Het lievevrouwebedstro zou naarstig moeten worden opgeschud. En arme oma zit daar als juffertje-in-het-grijs met treurige meisjesogen en een gebroken hartje te staren naar haar benzine dampende snelwegboeket.

Wat zou het mooi zijn als we stil zouden staan bij dat kleine, tere, bescheiden vergeet-mij-nietje. Door de waan van de dag vergeten we de essentie van waar we mee bezig zijn, we vergeten de werkelijke intentie en we vergeten vooral onszelf, ofwel 'mij'. Daardoor wordt alles zo onpersoonlijk en de charme verdwijnt, terwijl ieder mens gewoon een beetje aandacht nodig heeft. Lang leve het vergeet-mij-nietje, dat in al zijn bescheidenheid de weg wijst naar welgemeende aandacht, aandacht voor 'mij', zodat we vervolgens die aandacht kunnen uitdragen naar anderen.

Bron: column van Iris Bakker uit *Groei & Bloei* van oktober 2016.

Op stap met de natuurkoffer

Door Fred Baerveldt

Wij waren met de natuurkoffer in Vivaldi op een gesloten afdeling met 12 bewoners met dementie. Toen we er aankwamen was het op de afdeling erg onrustig. Een bewoner wilde weer naar de w.c., terwijl ze net was geweest. Bovendien wilde ze haar kinderen uit school halen. Een drietal mannen konden hun draai niet vinden. Zitten, door de huiskamer drementelen, weer zitten, weer drementelen en zo ging het maar door. We dachten even: wat moet dit worden. Maar na ongeveer een kwartier nadat we begonnen waren, gebeurde het wonder: het was rustig. Iedereen deed, voor zover zijn of haar mogelijkheden het toelieten, mee. Vooral toen we herinneringen aan vroeger aan het ophalen waren. De bewoner die haar kinderen uit school wilde halen, was haar kinderen vergeten en de drie mannen waren niet van hun stoelen te branden. Dat er aandacht was voor onze presentatie, bleek wel toen er iemand binnen kwam om een mevrouw op te halen voor gym, maar ze ging niet mee: "ik blijf hier !" Deze middag bewijst maar weer eens hoe belangrijk en zinvol het is om mensen met dementie hun zintuigen te prikkelen. Hoe fijn ze het vinden als je hun handen met lavendelolie inwrijft en masseert en hoe ze op leven als je over vroeger praat. Het vraagt veel voorbereiding een presentatie te organiseren. Een rondje Westerpark en een tuin voor bessen, bloemen, takken en noem maar op. Een Power-Point in elkaar zetten, een vergadering om het programma op te stellen en de taken te verdelen. Wij hebben het daar als team graag voor over.

Voor Mieneke en mij had de middag nog min of meer een vervolg. Wij zijn 's avonds namelijk naar de film "Garden of Life" geweest. De voorstelling was georganiseerd door Cameo in sa-

menwerking met Buurthuis de Goede Aarde. De documentaire gaat over een man van 82 jaar met dementie, die dagelijks in zijn tuin te vinden is. Zijn schoonzoon heeft hem een jaarlang gevolgd en gefilmd in zijn tuin. Van de lente naar de zomer en van de herfst naar de winter. Het was triest om te zien hoe deze man letterlijk en figuurlijk van de lente in de winter belandt. Na de voorstelling vertelde Peter Hop van Gezel over hun project: dagopvang voor mensen met dementie in het Buitenbeest. Mieneke maakte van de gelegenheid gebruik om iets te vertellen over de Natuurkoffer en in het bijzonder over onze ervaringen van die middag in Vivaldi.

Een week later waren we weer op stap met de koffer. We gingen voor de eerste keer naar verzorgingshuis Emmaus in Zoeterwoude. Een schitterend nieuw gebouw (2017) waar we een ander publiek troffen als in Vivaldi. Behalve bewoners met dementie, waren er ook mensen die op een andere manier zorg of verpleging nodig hadden. In totaal hebben wij zo'n 25 bewoners met familieleden, vrijwilligers en personeel een gezellige en zinvolle natuurmiddag bezorgd. Het is wel leuk om te vermelden dat een bewoner die heel slecht kon zien en daardoor miste wat er op het scherm werd geprojecteerd, de fotocamera van zijn tablet gebruikte om de beelden dichterbij te halen.

Twee presentaties met een verschillend karakter, maar beide met het doel om mensen die er niet op uit kunnen, toch de natuur te laten beleven.

Column: Namen

Door Rob Schouten

“De wereld was nog zo jong dat vele dingen nog geen naam hadden en om ze te noemen, moest je ze aanwijzen met je vinger.” Het staat in de eerste alinea van de beroemde roman van Gabriel Garcia Marquez, Honderd jaar eenzaamheid.

Zoals een kind, dat nog niet kan praten of geen naam kent, met zijn vinger wijst: kijk, daar, daar! In mijn boekenkast staan enkele lijvige werken. Met alle bijen van Nederland, en één met alle vlinders, en alle zweefvliegen, en alle libellen van Nederland. Met naam en toenaam. De Nederlandse en Latijnse.

Want als we wat zien, willen we weten wat we gezien hebben. Hoe het heet. Waar we het moeten plaatsen. Op welke plek in de evolutie. En of het alledaags of zeldzaam is. Het is vaak niet voldoende om gewoon een mooi stukje natuur te zien, nee, we moeten het in en op een lijstje kunnen zetten. En zo wordt de spiegel van de natuur in duizenden stukjes geslagen en aan elk stukje een naam gegeven. Fragmenten, waarvan de verbindingen vaak verloren gaan. Als je op safari gaat, moet je toch eigenlijk de big five hebben gezien. En als er een zeldzame vogel is gesignaleerd, bestormen vogelaars de plek om hem of haar aan haar/zijn lijstje te kunnen toevoegen.

In de 19de eeuw waren er ‘wetenschappers’ die ook mensen classificeerden, aan de hand van schedels. Deze frenologen bepaalden aan de hand van de vorm van schedels wat voor eigenschappen iemand had. En of het om een on(der)-ontwikkeld of (on)beschaafd persoon ging. En eigenlijk doen we dat vaak nog steeds, maar dan aan de hand van geslacht, huidskleur, afkomst, land. Een naam geven betekent van chaos orde maken. Het betekent een vorm van macht over wat je benoemt. Je kunt iets, dat je niet helemaal kunt bevatten, nu met woorden omschrijven, een plaats geven, ordenen, beheersen.

Ik sprak ooit een man, die mensen begeleidde. Hij deelde mensen in vier typen, in alle met eigen specifieke kenmerken. Zo kon hij deze mensen en hun reacties begrijpen en verklaren. Dat vond hij handig, vooral omdat hij ook de geschiktheid van mensen voor bepaalde beroepen moest beoordelen. Ook in mij zag hij een bepaald type. Ja, logisch dat ik zo reageerde, dat hoorde bij mijn type! Vond ik dat leuk? Nee, ik voelde mij geen ‘type’. Ik was mijzelf. Ik wilde niet verklaard worden, zeker niet aan de hand van algemene typen.

Weet onze kat dat zij behoort tot de rode, cyperse katten? Nee. Zij luistert (soms) wel naar haar naam. Of eerder: naar mijn stem. En ik herken haar tussen vele andere katten. Een echte persoonlijkheid!

Overigens ben ik nu ook af en toe dat jongetje, dat met zijn vinger wijst: daar zit-ie, kijk! Dat is een eh... Maar ja, dat is dus omdat ik niet op de naam kan komen. Een ouderdomskwaaltje. En zo is de cirkel weer rond.

Activiteiten

Excursies

IVN Zoetermeer organiseert gedurende het gehele jaar, in alle seizoenen excursies op diverse locaties. Deze worden gegeven door enthousiaste, deskundige natuurgidsen. Bomen, eetbaar groen, vlinders en natuurfotografie zijn een greep uit de vele mogelijkheden. Deelname aan activiteiten is kosteloos, tenzij anders vermeld. Aanmelden is niet nodig. Het is raadzaam om, als je deel wilt nemen aan een excursie, vooraf op de website te kijken of de excursie doorgaat.

Ook verzorgen wij excursies op aanvraag. Je kunt hiervoor contact opnemen met Sinie de Jonge: (0640046262 of *siniedejonge@casema.nl

Kinderactiviteiten

Regelmatig verzorgt IVN Zoetermeer, veelal in samenwerking met scholen, schooltuinen, stadsboerderijen, buurt en wijkverenigingen activiteiten voor kinderen.

Natuurkoffer

Eveneens verzorgt IVN Zoetermeer op verzoek presentaties met de Natuurkoffer voor verzorgings- en verpleeghuizen. Interesse?

Neem contact op met Fred Baerveldt (079-321 03 83 of *fred.baerveldt@gmail.com

Zie voor verdere informatie de website van onze vereniging: www.ivnzoetermeer.nl

Contactpersonen Werkgroepen IVN Zoetermeer

Excursies	Sinie de Jonge	06 400 462 62
Zoogdieren (vleermuizen)	Agnes van der Linden	079 316 78 18
Mossen	Taco Slagter	079 321 36 59
Paddenstoelen	Sinie de Jonge	06 400 462 62
Kinderactiviteiten	Sinie de Jonge	06 400 462 62
Bomen	Marian Wesdijk	079 341 00 67
Vlinders	Rob Schouten	079 341 18 28
Natuur en Ouderen	Fred Baerveldt	079 321 03 83
PR	Sinie de Jonge	06 400 462 62
Duurzaamheid	Chris Veldhuysen	079 361 77 98
Fotowerkgroep	Wilco Pot	079 343 27 18
Geneeskrachtig en eetbaar	Nico Scholtes	079 361 06 96
Wandelingen met natuurbeleving	Jacqueline van Zoest jacquelinevanzoest@hotmail.com	

Lidmaatschap

Donateur of lid worden?

Steun je het werk van IVN Zoetermeer? Word dan donateur. Je ontvangt dan vier keer per jaar ons afdelingsblad het Lelieblad en wordt op de hoogte gehouden van onze activiteiten via onze digitale 'Nieuwsflits'. Donateurs krijgen bovendien 10% korting op de prijzen van de eigen publiekscur-sussen. De minimum donatie bedraagt € 15,00 per jaar; een hoger bedrag is uiteraard welkom. Wil je zelf aan de slag met natuureducatie en duurzaamheid bij jou in de buurt? Word dan lid. Leden kunnen meedoen met de speciale ledenactiviteiten, ontvangen twee keer per jaar ons afdelingsblad het Lelieblad, de digitale Nieuwsflits en, vanuit de landelijke organisatie, het magazine Mens en Natuur.

De contributie bedraagt € 24,00 per jaar voor leden en € 7,50 voor huisgenootleden.

Op vertoon van de Zoetermeerpas is het lidmaatschap tegen inlevering van coupon 3 of 4 gratis.

IBAN: NL38 INGB 0005 5198 00 t.n.v. Penn IVN Afd Zoetermeer

Donaties zijn welkom!

Beëindiging van je lidmaatschap/donateurschap:

Schriftelijk vóór 1 december aan de ledenadministratie.

De redactie houdt zich het recht voor ingezonden artikelen niet of op een later tijdstip te plaatsen, in te korten of te wijzigen. Voor het volgende nummer kan tot 15 maart 2019 kopij ingezonden worden.